

หลักเกณฑ์การอนุญาตให้เก็บข้อมูลและการวิจัยในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์

A Gatekeeper Principle For Data Collection and Research

in the Central Institute of Forensic Science

ฉัตรชัย มังกรแสงแก้ว

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์

Chatchai Mangkornsangkaew

Central Institute of Forensic Science, Thailand

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพในทางวิทยาศาสตร์เป็นความจริงที่ขาดหายไปในการแสวงหาความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ในทางนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรม บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายหลักเกณฑ์การอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัยสำหรับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือประกอบสร้างงานวิจัยเชิงคุณภาพในทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยอาศัยกลไกการบริหารอำนาจผ่านวิธีการระดับผลรวมและวิธีการระดับบุคคล จากการศึกษาพบว่าความแตกต่างทางความคิดระหว่างประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากงานวิจัยพัฒนาระบบความปลอดภัยทางถนนกับความเสี่ยงขององค์กรที่มีต่อการละเมิดสิทธิญาติผู้เสียชีวิตและการเปิดเผยข้อมูลทางคดี เป็นเหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่การกำหนดระเบียบสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ว่าด้วยการอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัย พ.ศ.2561 โดยอาศัยวิธีการระดับผลรวมเพื่อให้การอนุญาตเก็บข้อมูลหรือทำวิจัยเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลและการบริหารอำนาจผ่านวิธีการระดับบุคคล ผ่านการสร้างความเป็น “คนใน” การบริหารอำนาจทั้งสองระนาบให้มีความสมดุลนอกจากจะเป็นหัวใจสำคัญที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์นำมาใช้ในการส่งเสริมการวิจัย และก่อให้เกิดการวิจัยเชิงคุณภาพทางนิติวิทยาศาสตร์ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การผสมผสานค่านิยมเพื่อนำความเป็นเชิงคุณภาพเข้าไปอยู่กับงานวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์และ 2) การผสมผสานเทคนิควิธีการเก็บข้อมูลเพื่อทำให้งานวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์กลายเป็นงานในเชิงคุณภาพ จึงควรได้รับการส่งเสริมเพื่อนำการวิจัยเชิงคุณภาพในทางนิติวิทยาศาสตร์มาเติมเต็มความรู้อย่างกว้างขวางต่อไป

คำสำคัญ: คนใน, การอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัย, การวิจัยเชิงคุณภาพทางนิติวิทยาศาสตร์

Abstract

Qualitative study in scientific research is one of the missing truths of the reality in forensic science. This article aims to describe a gatekeeper principle for data collection and research in the Central Institute of Forensic Science (CIFS) as a means to gain power/knowledge in relation to totalizing procedures and individual techniques. The results show that a tension between the public interest to prevent road accident and the risk of unauthorized access to case records need to be compensated. Consequently, the gatekeeper principle of data collection and forensic research is formulated in 2018. By power/knowledge relation, the totalizing procedures play a major role in promoting good governance in forensic research. In addition, individual techniques also play a key role in embedded researchers as “insiders”. It is obvious that balancing both of those power/knowledge relations not only advances research activities in CIFS, but also fills research gaps by two approaches ; 1) qualitatively adding values to forensic research 2) scientifically merging data collecting techniques. Thus, in order to extend the forensic reality, it is useful to provide forensic research more qualitatively.

Keywords: Insider, Gatekeeper, Qualitative forensic research

บทนำ

การวิจัยเป็นกระบวนการหาคำตอบอันมีเป้าหมายเพื่อการค้นพบหรือสร้างองค์ความรู้ การทดสอบทฤษฎี การยืนยัน การทบทวน ได้แจ้งความรู้ และหรือการค้นหาคำตอบที่แท้จริงของปัญหาเพื่อการตัดสินใจ ตามลำดับขั้นตอน โดยทั่วไปสามารถจำแนกประเภทของการวิจัยได้หลายวิธีโดยอาศัยความแตกต่างในเชิงบริบท (Context) กระบวนการ (Process) และการพรรณนา (Description) การวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการและบริบท ในขณะที่การวิจัยเชิงปริมาณแม้จะสนใจในบริบทแต่ก็เลือกศึกษาหรือทดสอบเฉพาะปัจจัยบางอย่างที่มีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องเพื่อตัดสินใจคำตอบที่ถูกต้องเท่านั้น ในแง่ของกระบวนการ งานวิจัยเชิงปริมาณอาจมีลักษณะกระบวนการเป็นเส้นตรง (Linear) เริ่มจากการกำหนดปัญหา การทบทวนวรรณกรรม การตั้งสมมุติฐาน การออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล (Gorman & Clayton, 2005; 34-37) ตรงข้ามกับงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งกระบวนการมีลักษณะเป็นวงรอบ (Cycle) กล่าวคือ

ทุกกระบวนการวิจัยเหลื่อมซ้อนและสัมพันธ์กันกลับไปกลับมา เช่น การปรับกรอบแนวคิดในการวิจัย เมื่อได้ข้อค้นพบใหม่ในระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างเก็บข้อมูลภาคสนาม ความยืดหยุ่นในระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้ย้อนกลับไปทบทวนขั้นตอนที่ได้ดำเนินการเมื่อได้รับข้อมูลเพิ่มเติม ลักษณะของการวิจัยที่แตกต่างกันเช่นนี้เกิดจากกระบวนทัศน์ (Paradigm) อันเป็นโลกทัศน์และความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของคุณค่า ความรู้และความจริงที่ต้องการแสวงหา โดยอาศัยมุมมองที่มีต่อความจริง (Ontology) บทบาทของนักวิจัย (Epistemology) ค่านิยมของนักวิจัย (Axiology) ลักษณะทางภาษา (Rhetoric) และวิธีวิทยาการวิจัย (Methodology) เป็นหลักในการจำแนกประเภทการวิจัย (McNabb, 2008; 274) ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณถือเป็นการวิจัยที่มีวัตถุประสงค์และรูปแบบที่ชัดเจน มุ่งอธิบาย บรรยาย หาความสัมพันธ์หรือตรวจสอบความเป็นเหตุเป็นผลโดยเป็นการศึกษาเชิงภววิสัย (Objectivity) วัดค่าในเชิงปริมาณแล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ แตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งมีระเบียบวิธีที่ยืดหยุ่น มุ่งศึกษาปรากฏการณ์และบริบทเพื่อทำความเข้าใจโดยใช้มุมมองของคนใน (Insider)¹ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาจัดระบบ เชื่อมโยงและตีความเพื่อให้ได้มาซึ่งแบบแผนและข้อเท็จจริงจากปรากฏการณ์นั้น (นิทรา กิจธีระวุฒิวงษ์, 2560; 9)

ในยุคปัจจุบันงานวิจัยทางนิเวศวิทยาาสตร์ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แต่ในเพียงห้องปฏิบัติการ แต่เกี่ยวข้องกับภาคสนามร่วมกับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม จากสถิติในฐานข้อมูลออนไลน์วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทสาขานิติวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.2550-2558 จำนวน 191 เรื่อง ได้แสดงให้เห็นว่าเริ่มมีงานวิจัยทางนิเวศวิทยาาสตร์ที่นอกเหนือจากการทดลองในห้องปฏิบัติการมากขึ้น ได้แก่ งานที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม (ขจรยุทธ ต่อทรัพย์สิน, 2554), พนักงานสอบสวน (พงษ์เทพ จันท์เจริญ, 2556), พนักงานอัยการ (คงขวัญ ผดวาลัย, 2556), ผู้พิพากษา (กังวาน พูลศรีกาญจน์, 2554) งานวิจัยเหล่านี้นำเอาเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลที่นอกเหนือจากวิธีการทางสถิติมาใช้ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เอกสาร (Desk-based Research) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งมีความเป็นอัตวิสัย (Subjectivity) ให้ความสำคัญกับค่านิยม โดยถือว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างความรู้ (Letherby, Scott & Williams, 2013; 93)

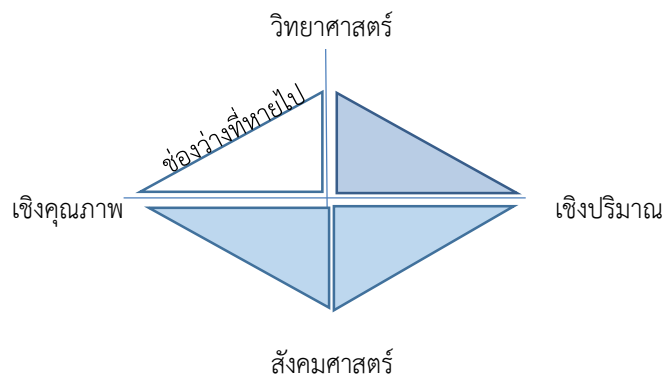
¹ “คนใน” เป็นการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบกับพฤติกรรม การแสดงออก บทบาท ความคิด ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อของนักวิจัยซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับคนในชุมชนหรือหน่วยงานที่ต้องการเข้าไปเก็บข้อมูล

หลักเกณฑ์การอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัยสำหรับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าในทางวิชาการจะพบการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพได้ในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ แต่ในขณะที่ไม่เคยพบการวิจัยเชิงคุณภาพในทางวิทยาศาสตร์เลย² คำว่าการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้เขียนหมายถึงการวิจัยที่นักวิจัยมีปฏิสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ที่ศึกษา คำนึงถึงบริบทและค่านิยมในการวิจัย เฉกเช่นเดียวกับการเข้าไปเป็นคนใน ไม่ใช่เป็นเพียงการวิจัยที่อาศัยวิธีการสัมภาษณ์ สังเกต แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเท่านั้น เพราะนั่นก็เป็นเทคนิควิธีเดียวกันกับที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้เขียนตั้งสมมุติฐานว่าการไม่พบการวิจัยเชิงคุณภาพในทางวิทยาศาสตร์มาจากการปฏิเสธค่านิยมของนักวิจัยทางวิทยาศาสตร์ซึ่งมักถือว่าความรู้ที่ปราศจากอคติค่านิยม (Value Free) ทั้งที่ไม่ว่าสิ่งที่ศึกษาจะเป็นวัตถุทางสังคม (Social Object) หรือวัตถุทางกายภาพ (Physical Object) ที่จับต้องได้ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้น (Social Construct) จากมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยในรูปแบบใดย่อมต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุทางกายภาพและวัตถุทางสังคมด้วยเสมอ (Letherby et al., 2013; 113) เจมส์ วัตสัน ได้เขียนหนังสือการค้นพบสารประกอบนิวคลีอิกแอซิก (DNA) ในปี ค.ศ.1968 ไว้ที่น่าสนใจว่านักวิทยาศาสตร์จะพัฒนาไปข้างหน้าตามตรรกะของคนนอก (Outsider)³ ความก้าวหน้าหรือเสื่อมถอยของวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ซึ่งสถานะของนักวิจัยและเงื่อนไขทางวัฒนธรรมเป็นตัวการสำคัญในการกำหนด (Rossman & Rallis, 2017; 49) สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์เองก็มีความพยายามทำให้มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยเพิ่มความเป็นกลางทางวิชาการ ความแม่นยำเชื่อถือได้และการใช้ตัวเลขและวิธีการทางสถิติวิเคราะห์มากขึ้น เช่น การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามระหว่างสองสาขาอาชีพเนื่องจากเก็บข้อมูลในลักษณะของค่าตัวเลข (Hard Data) (Grant et al., 2017; 113)

---

²การวิจัยเชิงคุณภาพทางวิทยาศาสตร์เป็นคำเรียกขานช่องว่างทางความรู้ ใช้ปนกับการวิจัยเชิงคุณภาพทางนิติวิทยาศาสตร์เมื่อได้รับการผสมผสานค่านิยมหรือความเหมือนในทางเทคนิควิธีผ่านการเป็น “คนใน”
³คนนอก” เป็นการใช้คำในเชิงเปรียบต่างกับความหมายของคนใน ดังนั้นคำอธิบายข้อค้นพบจากการวิจัยจะปราศจากค่านิยม ความเชื่อของคนในชุมชนหรือหน่วยงานที่เข้าไปเก็บข้อมูล

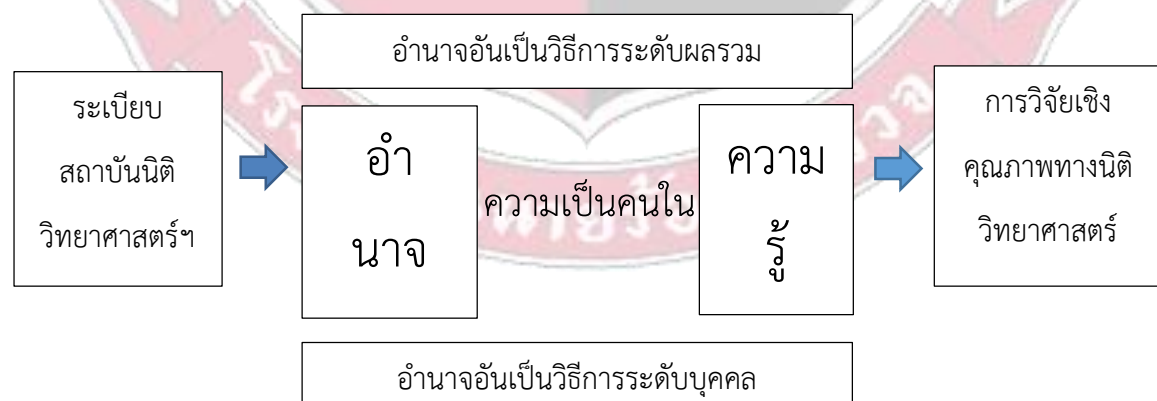
ภาพที่ 1 ช่องว่างที่ขาดหายไปในการวิจัยเชิงคุณภาพทางวิทยาศาสตร์

อย่างไรก็ตาม “วิทยาศาสตร์” กลายเป็นวาทกรรมที่อยู่ในนิยามความหมายของการวิจัย การใช้คำนิยามของนักวิจัยแต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการประกอบสร้างงานวิจัยเชิงคุณภาพในทางวิทยาศาสตร์ได้ด้วยเหตุนี้ หลักเกณฑ์การอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัยสำหรับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์จึงได้ถูกพัฒนาขึ้น นอกจากจะนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับนักวิจัยและหน่วยงานภายนอกในการขออนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัยให้ถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลแล้ว ยังถูกใช้เป็นเครื่องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจระดับเทคนิควิธี (Exercise Technique) ในการก่อร่างสร้างงานวิจัยเชิงคุณภาพในทางวิทยาศาสตร์โดยนำการเก็บข้อมูลซึ่งอิงกับเรื่องคำนิยามและการเมืองมาเป็นเครื่องสอดประสานให้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างชีวิตชีวาให้กับการวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์ให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ในรูปแบบใหม่ๆ ต่อไป

การกำหนดหลักเกณฑ์การอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัย

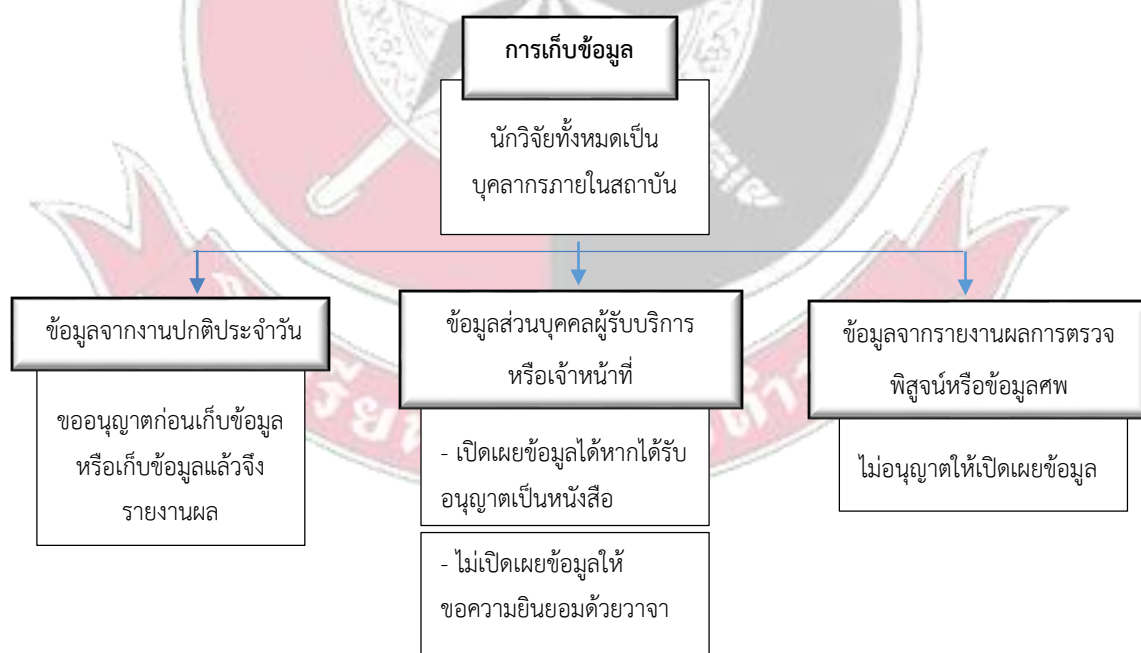
ตามที่พระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 มาตรา 5 (7) กำหนดให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นของรัฐในการวิจัย และพัฒนาเพื่อกำหนดค่าพื้นฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ แต่ทว่าภารกิจ “การวิจัย” ก็ยังไม่ใช่นโยบายกระแสหลัก หรือนโยบายจำเป็นเร่งด่วนสำหรับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์แต่อย่างใด นับแต่ที่ได้ประกาศกฎหมายไว้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2559 ที่ประชุมผู้บริหารสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ก็ยังไม่เคยได้หยิบยกเรื่องแผน ทิศทางการขับเคลื่อนงานวิจัยให้ไปตามพระราชบัญญัติฯ เข้าสู่วาระการพิจารณาแต่อย่างใด งานวิจัยจึงเป็นเสมือนการ “เติมเต็ม” ภารกิจด้าน “บริการ” และ “มาตรฐาน” โดยเป็น “สัญลักษณ์” แห่งการพัฒนาให้ภารกิจด้านอื่นมีความครบถ้วนสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น โดยก่อนหน้านี้ แม้จะมีหน่วยงานภายนอก

เข้ามาขอเก็บข้อมูลหรือทำวิจัย แต่ก็ไม่ใช่ช่วงเวลาเหมาะสมที่จะมีการพัฒนาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการวิจัยขึ้นในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ จนกระทั่งมีเหตุการณ์สำคัญ (Focusing Event) ที่ส่งผลให้หลักเกณฑ์การอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือวิจัยได้เกิดขึ้น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มนิติพยาธิวิทยา ซึ่งเดิมมีแนวคิดการสร้างร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ ให้ความสำคัญกับการทำความร่วมมือในระดับผู้ปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะที่สังคมไทยจะได้รับจากงานวิจัย ในการพัฒนาระบบความปลอดภัยทางถนนกับหัวหน้ากลุ่มนิติพยาธิวิทยาที่เข้ามารับตำแหน่งใหม่ ซึ่งให้ความสำคัญกับการปกป้ององค์กร และความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการละเมิดสิทธิของผู้อื่น การเปิดเผยความลับทางคดีนับตั้งแต่เดือนเมษายน 2560 กลุ่มบริหารงานวิจัยได้จัดทำร่างประกาศสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ เรื่อง หลักเกณฑ์การอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือวิจัยภายในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ วันที่ 9 กรกฎาคม 2560 ในเชิงโครงสร้าง แม้จะได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย แต่ภายใต้อำนาจของคำว่า “ต้อง” ที่มีอยู่จำนวน 20 ตำแหน่งจากร่างประกาศจำนวน 28 ข้อ (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2557) ส่งผลให้ร่างประกาศนี้ภายใต้การอำนาจการบังคับซึ่งเป็นยุทธวิธี (Strategy) ที่ต้องบริหาร (Power Exercise) เพื่อให้มีการพิจารณาอนุญาตให้เก็บข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ และดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล โดยสามารถแบ่งอำนาจออกได้เป็น 2 ประเภทได้แก่ อำนาจวิธีการระดับผลรวม (Totalizing Procedure) และอำนาจที่เรียกว่าวิธีการระดับบุคคล (Individualized Technique) (Robinow, 1984; 7-11) ดังภาพที่ 2

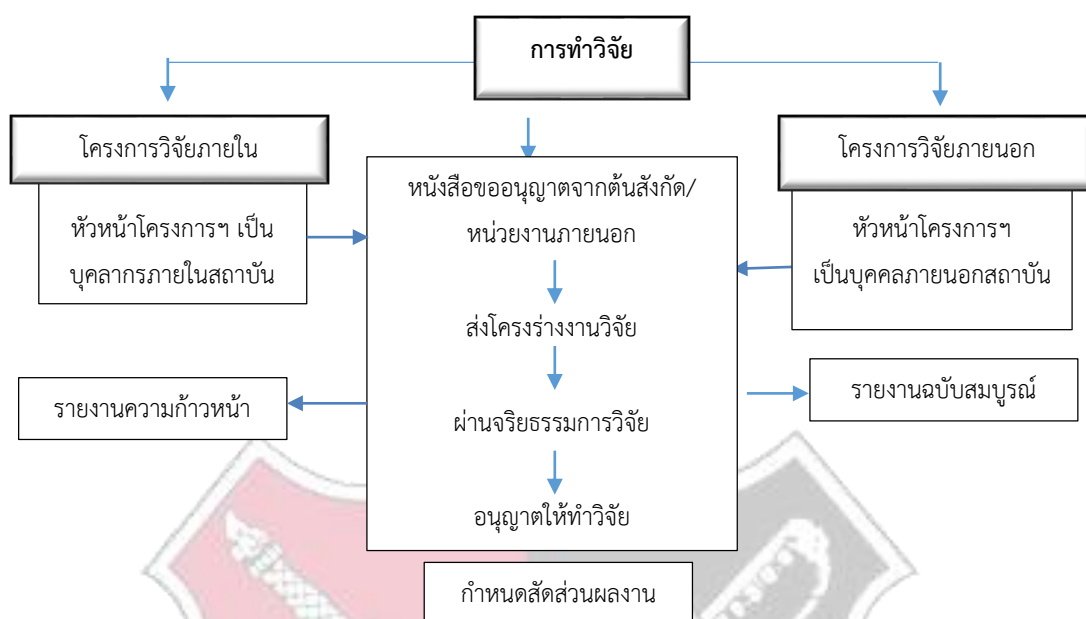

ภาพที่ 2 องค์ประกอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้/ อำนาจในการสร้างงานวิจัยเชิงคุณภาพทางนิติวิทยาศาสตร์

วิธีการระดับผลรวมของหลักเกณฑ์การวิจัยสถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีความมุ่งหมาย เพื่อคุ้มครองนักวิจัยเป็นด้านหลักให้ปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมการวิจัย มีการจำแนกโครงการวิจัย ภายใน/ภายนอก การกำหนดสัดส่วนผลงานวิจัยที่เหมาะสม และยังรวมถึงการปกป้องข้อมูล การรักษา ความลับในทางคดี ต่อมาเพื่อให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา ที่มีการจำแนกหัวข้อการเก็บข้อมูลออกจาก งานวิจัย จึงตัดวลี “ภายในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์” ออกจากร่างประกาศหลักเกณฑ์ โดยใช้ชื่อหลักเกณฑ์ การอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือวิจัย เพื่อปรับเปลี่ยนบริบทการวิจัยในเชิงพื้นที่ภายในและภายนอกสถาบัน นิติวิทยาศาสตร์ เป็นกลไกการทำงานของอำนาจที่แผ่ขยายออกนอกสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ โดยนำบริบท ในเชิงตัวบุคคลสำหรับหัวหน้าโครงการวิจัยภายใน และภายนอกสถาบันนิติวิทยาศาสตร์เข้ามาแทนที่ โดยมุ่งหวังที่จะคุ้มครองนักวิจัยของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ที่จะไปทำวิจัยภายนอก ถือเป็นการปรับสมดุล อำนาจโดยลดวิธีการระดับผลรวมลงในเชิงของเงื่อนไขที่ระบุอยู่ในหัวเรื่องระเบียบหลักเกณฑ์ และไปเพิ่มวิธีการระดับบุคคลลดข้อจำกัดด้านสถานที่ มุ่งเน้นไปที่ตัวนักวิจัย จนกระทั่งระเบียบสถาบัน นิติวิทยาศาสตร์ ว่าด้วยการอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัย พ.ศ. 2561 มีผลใช้บังคับตั้งแต่ 1 เมษายน พ.ศ.2561 เป็นต้นมา ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แนวทางตามระเบียบสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ฯ ในส่วนของการเก็บข้อมูล

ภาพที่ 4 แนวทางตามระเบียบสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ฯ ในส่วนของการทำวิจัย

ระเบียบสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ว่าด้วยการอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัย พ.ศ. 2561 มีความครบถ้วนในแง่กฎหมายวิชาการในด้านการเก็บข้อมูล และทำวิจัยโดยมีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องของการปกป้องข้อมูลการรักษาความลับ และการได้รับความยินยอมก่อนเข้าเก็บข้อมูล โดยสำหรับผู้ประสงค์จะเข้ามาทำวิจัยจะต้องส่งรายละเอียดมาเพื่อพิจารณาซึ่งก็เป็นองค์ประกอบพื้นฐานก่อนเริ่มทำงานวิจัย นักวิจัยจะต้องมีการวางแผนว่าจะทำอะไร เพื่อสิ่งใด ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร โดยระบุไว้ในโครงร่างงานวิจัย นอกจากนี้ นักวิจัยยังจะต้องแสดงออกถึงจริยธรรมในการดำเนินการวิจัย ตามที่ บุปผา ศิริรัศมี (2544 อ้างถึงในจิตตราภา กุณทลบุตร, 2554) ได้สรุปไว้ได้แก่ ความรับผิดชอบของผู้วิจัย (Responsibility) ซึ่งนักวิจัยจะต้องดำเนินการวิจัยในขอบเขตที่กำหนดและได้ขออนุญาตไว้ หากมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะต้องแจ้งให้ผู้อนุญาตทราบก่อน การรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล (Confidentiality) ซึ่งหากเป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้รับบริการ หรือเจ้าหน้าที่ก่อนเข้าเก็บข้อมูล จะต้องได้รับความยินยอมก่อนทุกครั้ง ยิ่งไปกว่านั้น หากจำเป็นต้องมีการเปิดเผยข้อมูลจะต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรเสมอ แตกต่างจากข้อมูลในรายงานผลการตรวจพิสูจน์หรือข้อมูลผู้เสียชีวิต สามารถขออนุญาตเพื่อเก็บข้อมูลได้ แต่ห้ามเปิดเผยในทุกกรณี การปกป้องสวัสดิภาพและเกียรติภูมิของผู้ให้ข้อมูล (Respondent Welfare) หากนักวิจัยปฏิบัติผิดไปจากหลักทางจริยธรรม สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ อาจพิจารณาแจ้งไปยังหน่วยงานที่ให้การรับรองจริยธรรมการวิจัยในโครงการนั้น รวมถึงกิจกรรมการส่งเสริม (Promotion Activity)

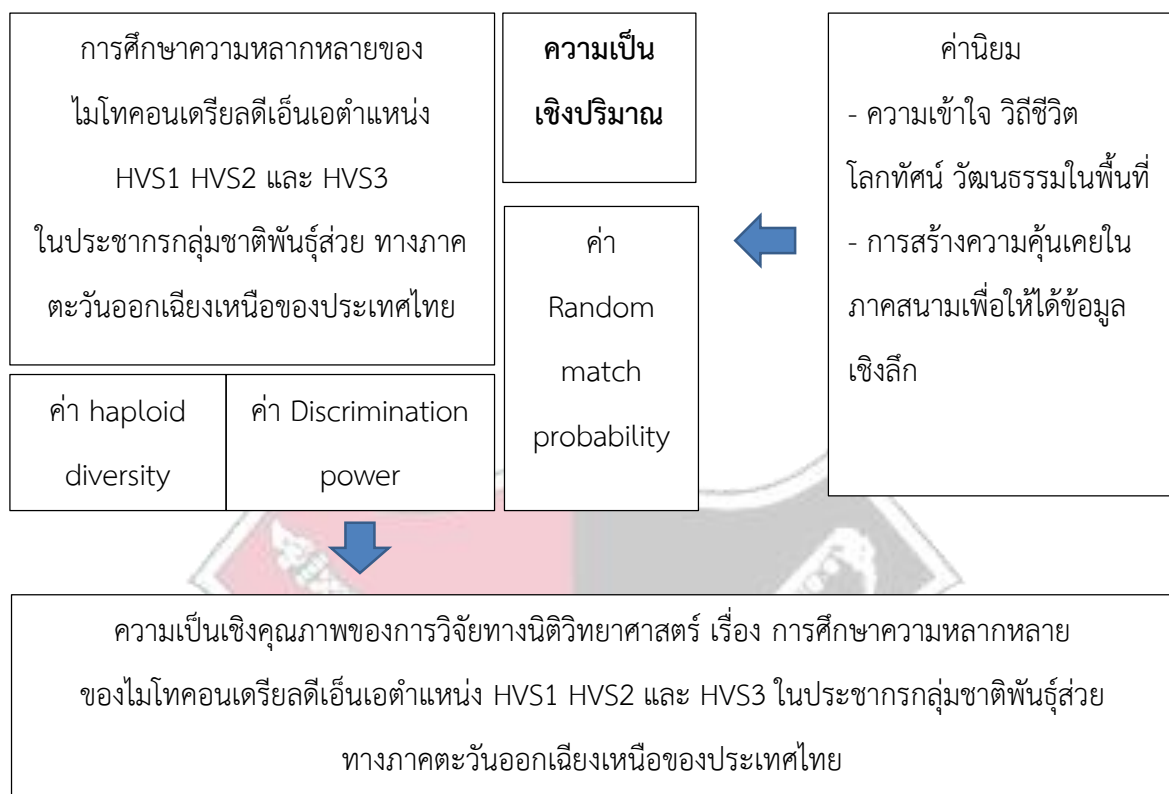
ซึ่งระเบียบฯ ได้กำหนดให้นักวิจัยปฏิบัติตามข้อแนะนำของคณะกรรมการเพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานการวิจัย นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อองค์กร (Responsibility Toward Organization) ในการใช้ทรัพยากรการวิจัยเท่าที่จำเป็น เหมาะสม คุ่มค่า ไม่สร้างภาระเกินควรแก่การปฏิบัติงานประจำของหน่วยงานที่เข้าทำวิจัยอีกด้วย ยิ่งไปกว่านี้ การเผยแพร่ความรู้ต่อสาธารณชน (Public Statement) ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ระเบียบฯ ได้กำหนดไว้ให้ส่งผลงานวิจัยให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อขยายความรู้ให้กว้างขวางออกไปอีกด้วย

“ความเป็นคนใน” การผานค่านิยมกับการวิจัยเชิงคุณภาพในทางนิติวิทยาศาสตร์

การนำเสนอกรณีศึกษาต่อไปนี้ได้นำผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขานิติวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ระหว่างปี พ.ศ.2550-2558 ที่สืบค้นจากฐานข้อมูลออนไลน์เนื่องจากเป็นฐานข้อมูลงานวิจัยที่มีความก้าวหน้า มีการจำแนกประเภทงานวิจัยด้านนิติวิทยาศาสตร์ให้เห็นอย่างชัดเจน โดยคัดเลือกงานวิจัยมาวิเคราะห์ และวิจารณ์เพื่อให้เห็นความเป็นคนในของงานวิจัยนิติวิทยาศาสตร์ โดยนำระเบียบสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ว่าด้วยการอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัย พ.ศ.2561 ผ่านการเก็บข้อมูลมาใช้เป็นเครื่องมือ โดยที่ระเบียบฯ ได้ยกย่องคุณค่าของความเป็นคนใน (Insider) ซึ่งภายใต้ตัวบทคนในสามารถเป็นได้ทั้งการเก็บข้อมูลหรือการทำวิจัย ในขณะที่กรณีคนนอกจะสามารถทำได้แต่เพียงทำวิจัยอย่างเดียวเท่านั้น การตีความ การค้นหาความหมายผ่านค่านิยม ทำให้นอกจากคนในอาจหมายถึงนักวิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ในกรณีที่เข้าลักษณะการเก็บข้อมูลแล้ว ยังอาจเป็นบุคคลภายนอกที่มีความเชื่อมโยงกับบุคลากรของสถาบันผ่านการทำวิจัยได้อีกด้วย เห็นได้ว่าคนในหรือคนนอกไม่ได้พิจารณาจากสังกัดของนักวิจัยเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงใครก็ตามที่ได้บริหารอำนาจผ่านการเก็บข้อมูลภายใต้หลักเกณฑ์ ความเป็นคนในนั้นถือเป็นเรื่องของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเมื่อนำไปใช้ในการวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์แล้วย่อมทำให้เกิดการต่อยอดความรู้ออกไปอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น งานวิจัยของมาลีสา เอี่ยมศิลา (2554) การประเมินความสูงของร่างกายจากการวัดกะโหลกศีรษะในประชากรไทย โดยใช้ตัวแปร 3 ตัวจากตำแหน่งบนกะโหลกศีรษะมาทำนายโดยใช้สมการเส้นตรง และงานวิจัยของดวงพร แดงจิ้น (2554) ประเมินความสูงจากความยาวของการก้าวขณะเดิน โดยนำสมการถดถอยของระยะก้าวมาใช้ในการประมาณความสูง แต่การนำการวิจัยเชิงปริมาณมาใช้เพียงอย่างเดียวอาจให้คำตอบเฉพาะผลผลิต (Output) ของการวิจัยในโครงการนั้น หากนำเอางานลักษณะนี้มาต่อและร้อยเรียงก็จะเปรียบได้กับการนำเอาผลงานวิจัยมาวางเรียงต่อกันเป็นสี่สนให้กับวงการวิชาการเท่านั้น ในงานวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์จึงจำเป็นที่จะต้องนำเอาความเป็นคนในมาใช้ในการผสมผสานการวิจัย

เชิงปริมาณเข้ากับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้เขียนเห็นว่า “ค่านิยม” จะเป็นเครื่องนำความเป็นเชิงคุณภาพเข้าไปอยู่ในการวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์ ทั้งค่านิยมและข้อเท็จจริงจะเหมือนเหรียญสองด้าน หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเหมือนคนตาบอดคลำช้างเป็นความจริงที่ขาดหาย ดังแสดงไว้ในกรณีศึกษาต่อไปนี้

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความหลากหลายของไมโทคอนเดรียลดีเอ็นเอตำแหน่ง HVS1 HVS2 และ HVS3 ในประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ส่วยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ของนางสาวกมลรัตน์ โพธิ์ขาว ในปี พ.ศ.2553 เป็นงานวิจัยที่แสดงความเป็นคนในในเชิงภูมิลำเนา ที่นักวิจัยเป็นชาวจังหวัดศรีสะเกษซึ่งเป็นถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย ในการคัดเลือกตัวอย่าง ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสอบถามพงศาวลีของครอบครัว (Pedigree) ผู้เขียนเห็นว่างานวิจัยเรื่องนี้ยังขาดการนำบทบาทความเป็นคนของนักวิจัยในการผสมผสานค่านิยมกับการวิจัย เพื่อให้งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์มีความเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพอยู่ด้วยโดยการศึกษาความรู้สึกนึกคิด ขนบธรรมเนียมและวิถีชีวิตประจำวันในบริบทที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงรายละเอียดวิถีชีวิต และโลกทัศน์ของกลุ่มตัวอย่าง นอกเหนือไปจากการสอบถามพงศาวลีของครอบครัว ทั้งนี้ในรายงานการศึกษา นักวิจัยไม่ได้สะท้อนความคิด และภาพของการพูดคุยต่อรองกับกลุ่มตัวอย่างถึงการเข้าเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงแสดงภาพของความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพของคนใน นับเป็นความขาดหายไปของการวิจัยเชิงคุณภาพในทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่เคยมีตำราเล่มใดกล่าวถึงไว้ ถือเป็นการลดทอนค่านิยม ความรู้สึก การรับรู้ในกลุ่มตัวอย่างเป็นการวิจัยที่ปราศจากข้อมูลในเชิงลึกด้านสังคมและวัฒนธรรมซึ่งนักวิจัยก็ได้กล่าวไว้ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความหลากหลายของลำดับเบสของไมโทคอนเดรียลดีเอ็นเอในตำแหน่ง HVS1 HVS2 และ HVS3 นักวิจัยจึงตอบคำถามได้เพียงเชิงปริมาณว่าค่าทางสถิติที่วิเคราะห์จากตำแหน่ง HVS1 HVS2 และ HVS3 ดีกว่าการใช้เพียงตำแหน่ง HVS1 ร่วมกับ HVS2 สำหรับการตรวจวิเคราะห์ไมโทคอนเดรียลดีเอ็นเอ ในประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย แต่ไม่อาจได้ข้อมูลทางวัฒนธรรม และความเชื่อที่ส่งผลต่อความหลากหลายดังกล่าว นับเป็นสุนทรียภาพแห่งการผสมผสานคุณภาพเข้าไปอยู่ในวิทยาศาสตร์ซึ่งประสบการณ์ การเรียนรู้ที่ได้จากการเก็บข้อมูลเชิงความคิดและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย ก็จะกลายเป็นเรื่องราวอันทรงคุณค่าเกี่ยวกับเรื่องของการเตรียมการก่อนสัมภาษณ์ การสื่อสาร ช่วงเวลา จังหวะโอกาสในการขอรับการสัมภาษณ์ บุคคลที่นำไปสู่การได้รับข้อมูลสำคัญซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทชาติพันธุ์ส่วยเรื่องอื่นๆ อีกด้วย

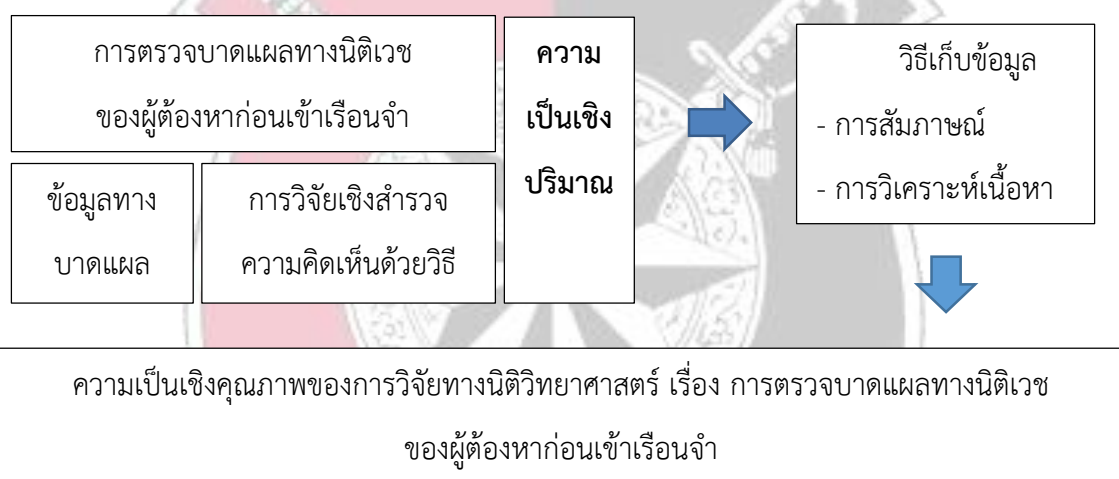

ภาพที่ 5 การนำความเป็นเชิงคุณภาพเข้าไปอยู่กับการวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์

“การเป็นคนใน” ความเหมือนในเชิงเทคนิควิธีการกับการวิจัยเชิงคุณภาพทางนิติวิทยาศาสตร์

Piantanida & Garman (2009) อุปมาอุปไมยการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นเช่นเดียวกับการศึกษาหาคำตอบของนักฟิสิกส์ ในเรื่องเส้นทางการเคลื่อนที่ของอิเล็กตรอน ซึ่งไม่อาจตรวจจับได้โดยตรงเช่นกัน (Piantanida et al., 2009; 100) ในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ แม้หลักใหญ่จะเป็นการทำงานในห้องปฏิบัติการซึ่งพยายามควบคุมไม่ให้เป็นอัตวิสัย (Subjectivity) จากคน เข้ามามีผลกับการวิจัย แต่ปัจจุบันงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ งานวิจัยของ ธนัญญา ศูนย์คุ้ม (2557) ศึกษาการตรวจพิสูจน์ น้ำมันเบนซินบนฝ่ามือและเสื้อผ้าของผู้วางเพลิงฯ แสดงความสำคัญกับการสร้างความคุ้นเคยกับมนุษย์ โดยยกย่องอาสาสมัครหรือผู้รับการวิจัยในฐานะเป็นผู้ร่วมวิจัย รูปแบบของการสร้างความสัมพันธ์ ทั้งกับนักวิจัยร่วมทีมหรือผู้ที่ไม่ใช่ นักวิจัยเป็นขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แหล่งข้อมูลเชิงลึกได้ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้เขียนเห็นว่า การเก็บข้อมูล ทั้งการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ต่างก็ใช้เทคนิควิธีการเดียวกัน นักวิจัยเชิงปริมาณ เก็บแบบสอบถามอาจใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลทางสถิติ ขณะที่นักวิจัยเชิงคุณภาพ

อาจใช้แบบสอบถามเป็นข้อมูลนำร่องสำหรับการศึกษาเชิงลึก นักวิจัยเชิงปริมาณอาจใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการบันทึกความถี่ในการใช้คำที่สนใจ ขณะที่นักวิจัยเชิงคุณภาพอาจใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเข้าใจความหมาย แต่ไม่ว่าข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้วิเคราะห์และแปลผลในเชิงปริมาณหรือคุณภาพก็ตาม ความเป็นอันหนึ่งเดียวกันด้านเทคนิควิธีที่ต้องอาศัยการสร้างความรู้ความคุ้นเคยหรือความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหรือเจ้าของพื้นที่ เพื่อให้ได้รับอนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลหรือทำวิจัยในหน่วยงาน (Jensen & Laurie, 2016; 117,121) ส่งผลให้ระเบียบสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ว่าด้วยการอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัย พ.ศ. 2561 จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารอำนาจผ่านการสร้างความเป็นคนในสำหรับการเก็บข้อมูลด้วยการทำให้การวิจัยด้านนิติวิทยาศาสตร์กลายเป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

ภาพที่ 6 การทำให้การวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์กลายเป็นเชิงคุณภาพ

การผสมผสานคำนิยามกับการวิจัยเชิงคุณภาพในทางนิติวิทยาศาสตร์ เป็นเทคนิควิธีสร้างความเป็นคนใน แต่สำหรับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์กับข้อมูลทางสังคม โดยอาศัยความเหมือนในแง่ของการเก็บข้อมูล เป็นการทำให้งานวิจัยด้านนิติวิทยาศาสตร์กลายเป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเหมาะกับงานวิจัยที่ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลในกลุ่มเดียวกันได้แก่ การตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงได้หยิบยกงานวิจัยเรื่อง “การตรวจบาดแผลทางนิติเวชของผู้ต้องหา ก่อนเข้าเรือนจำ” ปี พ.ศ.2551 โดย นายภวนันท์ อินริน งานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นคนในในเชิงสถาบัน ซึ่งนักวิจัยเป็นพยาบาลเรือนจำจากกลางนครปฐม โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ อำนาจสองระนาบจะทำงานโดยอำนาจอันเป็นวิธีการระดับผลรวมได้แก่ตามหลักเกณฑ์ฯ ของกรมราชทัณฑ์ นักวิจัยจะต้องทำหนังสือถึงผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครปฐม และกรมราชทัณฑ์

เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการตรวจสอบสัมภาษณ์ และอำนาจอันเป็นวิธีการระดับบุคคลคือ ความเป็นคนในของนักวิจัย ที่นักวิจัยจะต้องเข้าถึงเพื่อเปิดทางไปสู่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวคือ สำนักทฤษฎีวิทยา กรมราชทัณฑ์ ความสำคัญของหลักเกณฑ์ฯ อยู่ที่ว่าจะสามารถนำไปสู่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มากน้อยแค่ไหน นักวิจัยควรสร้างความเป็นคนในโดยเพิ่มความลึกซึ้งในการสัมภาษณ์เชิงลึก แม้นักวิจัยจะ ได้นำความคิดเห็นของผู้รับการสัมภาษณ์มาแสดงในรายงานการศึกษาวิจัย แต่ก็เป็นการสรุปความจากบท ของผู้รับการสัมภาษณ์ ทำให้ไม่สามารถสะท้อนเรื่องราวหรือบริบทขณะสัมภาษณ์ว่าเป็นอย่างไร ผู้รับการ สัมภาษณ์มีความอึดอัดหรืออากัปกิริยาเป็นอย่างไร ทำการสัมภาษณ์เวลาใดระหว่างนั้นผู้รับการสัมภาษณ์ สะดวกที่จะให้ข้อมูลหรือไม่ นอกจากนี้ยังไม่สามารถเชื่อมโยงคำถามกับคำตอบได้ว่าเป็นภาษาระดับ เดียวกันหรือไม่ รวมทั้งไม่เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้รับการสัมภาษณ์ ทำให้ไม่มั่นใจว่าทั้งสอง ฝ่ายจะเข้าใจหรือสื่อความหมายอย่างเดียวกันหรือไม่ การโต้ตอบเมื่อได้รับคำตอบจากอีกฝ่ายเป็นอย่างไร ผู้เขียนเห็นว่าเพื่อเป็นการทำให้การวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์กลายเป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ นักวิจัยควรจะต้องทำให้เกิดชีวิตชีวาในบทสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ความรู้รอบด้านและข้อมูลในเชิงลึก ทั้งในด้านข้อเท็จจริง ความเชื่อ ความรู้สึก จิตสำนึก ซึ่งยังช่วยทำให้ทราบปฏิสัมพันธ์กับผู้รับการสัมภาษณ์ ท่านอื่นด้วย (Silverman, 1993; 101-104) นอกจากการสัมภาษณ์แล้ว จะต้องมีการสังเกตควบคุม เพื่อช่วยในการประเมินท่าทีของผู้รับการสัมภาษณ์ว่าในระหว่างการตรวจบาดแผลตามร่างกาย ผู้รับการวิจัยจะใจจะปกปิดหรือเปิดเผยข้อมูลจนเกินไปหรือไม่ นอกจากนี้การนำความเป็นเชิงคุณภาพโดยใช้หลายเทคนิคการตรวจยังเป็นการสอบทาน (Triangulation) ความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูลอีก ประการด้วย การเก็บข้อมูลเชิงลึกเช่นนี้แน่นอนว่านักวิจัยย่อมต้องอาศัยความละเอียดละไมละเอียดถี่ถ้วน โดยอาศัยอำนาจอันเป็นวิธีการระดับบุคคลให้เกิดความสมดุลกับหลักเกณฑ์ที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้ อาทิ การส่งข้อเสนอการวิจัยและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบรับรองจริยธรรมการวิจัยใน มนุษย์เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณา ยิ่งไปกว่านั้น นักวิจัยอาจบริหารจัดการอำนาจผ่านการนำความรู้ ทางภาษาศาสตร์มาใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงลึกเพื่อขุดค้นรากของความจริงซึ่งฝังตัวอยู่ใต้ข้อความจากการ สัมภาษณ์ หรือการสังเกตที่เห็น ด้วยการเปิดพื้นที่ค้นหาความหมายของปฏิสัมพันธ์ในการศึกษา ผ่านการตรวจหาบาดแผลทางนิติเวชของผู้ต้องหาก่อนเข้าเรือนจำ ส่งผลต่อการเพิ่มความเป็นเชิงคุณภาพ ในงานวิจัยมากขึ้น นักวิจัยจะได้เข้าถึงสภาพจิตใจของผู้ต้องหาที่ถูกกระทำให้มีบาดแผลว่าแผลทางกาย ที่เห็นจะกลายเป็นแผลทางใจหรือไม่ ความเข้าใจนี้จะกลายเป็นข้อมูลพื้นฐานและมาตรวัดในเชิงลึก ให้กับกระบวนการยุติธรรมติดตามว่าผู้ต้องหากลุ่มนี้เมื่อพ้นโทษไปแล้ว มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดซ้ำ หรือไม่ ข้อค้นพบจากความเป็นคุณภาพในการวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์เช่นนี้ เป็นเรื่องที่ไม่เคยคาดคิด

แต่ทว่าอาจเป็นการเติมเต็มข้อเท็จจริงที่นอกเหนือไปจากการศึกษาพฤติกรรมระหว่างต้องขัง สภาพเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว วัฒนธรรมของผู้ต้องขังก่อนต้องขังก็เป็นได้

บทสรุป

การเก็บข้อมูลหรือทำวิจัยเป็นการดำเนินการเชิงอำนาจต่อสังคมอย่างหนึ่ง มีผลผูกพันทั้งภายใน และภายนอกองค์กร (อรุณี สันฐิตินิธิชัย, 2559; 29) เนื่องจากภาครัฐมีอำนาจควบคุมทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี ข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนวิธีการขออนุญาตให้เก็บข้อมูล หรือทำวิจัย อย่างไรก็ตาม แม้ในทางการเมืองแล้ว ภาครัฐจะสามารถตัดสินใจใช้อำนาจและทรัพยากรที่มี เพื่อกำหนดแนวทางหรือหลักเกณฑ์ไว้อย่างไรก็ได้ แต่ด้วยความรับผิดชอบของภาครัฐเองที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย วิชาชีพและตระหนักในประโยชน์สาธารณะ การใช้อำนาจของรัฐในการออกหลักเกณฑ์ อนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือทำวิจัยจึงต้องสนองตอบความต้องการ (Responsiveness) ของนักวิจัยที่มา ขอรับบริการ ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อความของนักวิจัยที่มาขอรับบริการ ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าวิจัยเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านนิติวิทยาศาสตร์ควบคู่ไปกับการควบคุมกำกับดูแล ไม่ให้มีการเปิดเผยข้อมูล หรือละเมิดสิทธิของผู้เสียชีวิตและญาติ การไม่เปิดเผยความลับในทางคดี ตลอดจนจริยธรรมการวิจัยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อกลุ่มตัวอย่าง ตนเอง และหน่วยงานต้นสังกัด (เพ็งอ้าง, น.44)

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้กำหนดระเบียบสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ว่าด้วยการอนุญาตให้เก็บ ข้อมูลหรือวิจัย พ.ศ.2561 เป็นกลไกของอำนาจอันเป็นวิธีการระดับผลรวมและอำนาจอันเป็นวิธีการระดับ บุคคลอย่างไรก็ตามความเป็นพลวัตรของอำนาจส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ระเบียบสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ฯ ก็เช่นเดียวกันซึ่งจะทำงานได้ดีเมื่ออำนาจอัน เป็นวิธีการระดับผลรวมและวิธีการระดับบุคคลทำงานได้อย่างสมดุล ผู้บริหารก็จะตัดสินใจใช้อำนาจ ส่วนบนในการอนุญาตให้เก็บข้อมูลหรือวิจัยได้ในทันที เมื่อใดก็ตามที่อำนาจทั้งสองระนาบข้างต้นไม่สมดุล เมื่อเกิดความโน้มเอียงไปยังวิธีการระดับผลรวมกล่าวคือมีการนำระเบียบสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ฯ มาเป็น เครื่องแสดงอำนาจ เช่น การกล่าวอ้างความศักดิ์สิทธิ์ของระเบียบฯ การสร้างความรู้ที่ไม่ผ่านการยอมรับ ขึ้นมาแสดงอำนาจ หรือเมื่ออำนาจโน้มเอียงไปยังระดับบุคคล คือมีการอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวในการ เข้าถึงข้อมูลการวิจัย เมื่อสมดุลแห่งอำนาจทั้งสองระนาบเสียไป แม้ผู้บริหารอาจจะได้ใช้อำนาจส่วนบนใน การให้อนุญาตได้ แต่เมื่อมีความขัดแย้งแบ่งฝักฝ่ายในการวิจัยก็จะไม่ก่อให้เกิดผลดี โดยอำนาจอันเป็น วิธีการระดับผลรวมอาจจะทำงานมากยิ่งขึ้น มีการตรวจตราอย่างเข้มงวดของผู้ควบคุม (Gatekeeper)

มีการนำโครงการวิจัยมาผ่านการพิจารณาความเห็นจากคณะกรรมการวิจัยสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ว่าเป็นไปตามระเบียบหลักเกณฑ์หรือไม่ กลยุทธ์การบริหารอำนาจที่นำมาใช้ที่พบได้บ่อย ได้แก่ การจัดทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) โดยสำหรับกรณีที่อำนาจอันเป็นวิธีการระดับบุคคลมีความเข้มแข็งจนเกินไปก็อาจจะเกิดกรณีที่นักวิจัยหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามระเบียบฯ หรืออาจใช้กลยุทธ์การสมัครเข้ามาเป็นบุคลากรของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์เพื่อทำวิจัย การขอร้องให้เพื่อนช่วยเก็บข้อมูลหรือทำวิจัยให้เป็นเครื่องมือในการบริหารอำนาจ นอกจากนี้ ยังมีเทคนิคในการบริหารอำนาจในการขออนุญาตใช้เครื่องมือหรือข้อมูลโดยบุคลากรภายในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ที่อยู่ระหว่างลาศึกษาต่อ หากเป็นผู้ใช้เครื่องมือ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยตรง หรือมีความสัมพันธ์ในระดับที่ใกล้เคียงกันกับผู้เป็นเจ้าของข้อมูลก็จะเข้าถึงข้อมูลได้โดยง่าย แตกต่างจากกรณีที่ แม้นักวิจัยจะเป็นบุคลากรในสังกัดหน่วยงานแต่ไม่ได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับข้อมูลโดยตรง เช่น เจ้าหน้าที่งานวิทยาศาสตร์ ประสงค์จะใช้ข้อมูลการชันสูตรจากแพทย์ เหตุผลในเรื่องของการเปิดเผยข้อมูลทางคดี การละเมิดสิทธิของญาติผู้เสียชีวิตก็จะถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นเหตุผลที่ทำให้นักวิจัยเข้าถึงข้อมูลในการวิจัยได้ยาก

ความเป็น “คนใน” ที่มาจากการบริหารอำนาจผ่านระเบียบ/หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องด้านการวิจัยยังช่วยเปิดพื้นที่ทางความรู้/ความคิดให้แผ่กว้างออกไปจากด้วยการตีแผ่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดจากการปิดบังซ่อนพรางของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญกับวาทกรรมการวิจัยเชิงปริมาณทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์กับการวิจัยเชิงคุณภาพในทางสังคมศาสตร์ ด้วยวิธีการในเชิงปริมาณที่เชื่อว่าความรู้นอกตัวคนเป็นความจริงเพียงสิ่งเดียว การแสวงหาความรู้ต้องอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence) ด้วยเครื่องมือวัดที่ได้มาตรฐานมาเป็นเครื่องยืนยัน ถือเป็นความรู้ที่ยอมรับกันว่าไม่ว่าใครทำการทดลองก็จะได้ผลเดียวกัน น่าเชื่อถือ ไม่เปลี่ยนแปลงจนกว่าจะมีหลักฐานหักล้าง ในวงการสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์จึงยอมรับว่าเป็นความจริงสมบูรณ์ และเป็นวิธีการแสวงหาความจริงที่ถูกต้องมากที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพในทางสังคมศาสตร์ที่ถือว่าเป็นวิธีการที่ไม่สามารถหาเครื่องมือใดวัดได้โดยตรง ความรู้ ค่านิยม และประสบการณ์มีผลต่อการแปลผลสิ่งที่ค้นพบ เพื่อทำความเข้าใจในบริบทเฉพาะ โดยหลงลืมไปว่าการวิจัยเชิงคุณภาพทางวิทยาศาสตร์เป็นช่องว่างที่ขาดหายไปที่จะมาช่วยเติมเต็มความรู้ให้รอบด้านและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ด้วยนิติวิทยาศาสตร์เป็นการประยุกต์เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางการแพทย์ จึงถือว่าในทางศาสตร์มีการผสมผสานระหว่างวิทยาศาสตร์และทางสังคมศาสตร์ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการนำเอาความเป็นเชิงคุณภาพเข้าไปสู่งานวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือการทำให้งานวิจัยนิติวิทยาศาสตร์กลายเป็นงานวิจัยในเชิงคุณภาพนั้น หากอาศัยค่านิยมแต่เพียงอย่างเดียวก็สามารถทำได้ด้วยการผสมวิธี เพื่อสร้างความเป็นคนในด้วยการผสมค่านิยม

กับการวิจัยเชิงคุณภาพในทางนิติวิทยาศาสตร์ เห็นได้จากงานวิจัยของ นางสาวกมลรัตน์ โพธิ์ขาว ในปี 2553 เรื่องการศึกษาความหลากหลายของไมโทคอนเดรียลดีเอ็นเอตำแหน่ง HVS1 HVS2 และ HVS3 ในประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ส่วยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หากสร้างความเป็นคนในด้วยการนำเอาค่านิยม วัฒนธรรม ความเชื่อโลกทัศน์ของผู้วิจัยมาใช้ทำความเข้าใจบริบทที่ศึกษา แล้วงานวิจัยด้านนิติวิทยาศาสตร์ที่ใช้ข้อมูลจากค่าอำนาจในการจำแนก (Discrimination Power) ค่าความน่าจะเป็น (Random Match Probability) ซึ่งเป็นค่าตัวเลขทางสถิติในเชิงปริมาณก็จะผสมผสานกับค่านิยมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่อาจนำไปสู่ข้อมูลสำคัญ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทชาติพันธุ์ส่วยในเรื่องอื่นๆ อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ความเป็น “คนใน” จะสนิทแนบแน่นยิ่งขึ้นเมื่อได้มีการบริหารอำนาจผ่านหลักเกณฑ์ฯ ในการอนุญาตให้ทำวิจัยเห็นได้จากงานวิจัยของ นายภวนันท์ อินรินปี 2551 เรื่องการตรวจบาดแผลทางนิติเวชของผู้ต้องหา ก่อนเข้าเรือนจำ โดยทำการวิจัยที่มีความเป็นเชิงปริมาณให้มีความเป็นเชิงคุณภาพ เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นการกำหนดหัวข้อ การวิจัย การวิเคราะห์และแปลผลการวิจัย การเขียนรายงานการศึกษาวิจัย ต่างถูกอิทธิพลของความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบ่งแยกความรู้ระหว่างเชิงปริมาณกับคุณภาพออกไปเสียสิ้นแล้ว สิ่งที่ยังแสดงถึงความเป็นเนื้อเดียวกันในกระบวนการระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับเชิงคุณภาพคือการเก็บข้อมูล ซึ่งหากอาศัยการสัมภาษณ์และเก็บแบบสอบถาม เป็นเครื่องสอดประสานทำการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความเป็นคุณภาพ ด้วยการผสมความรู้ทางภาษาศาสตร์เพื่อเปิดพื้นที่ค้นหาความหมายของปฏิสัมพันธ์ในการศึกษาเช่นการตรวจหาบาดแผลทางนิติเวชของผู้ต้องหา ก่อนเข้าเรือนจำดังตัวอย่างที่กล่าวไปแล้ว ก็จะเป็นการเติมเต็มข้อเท็จจริงที่นอกเหนือไปจากการศึกษาพฤติกรรมระหว่างการต้องขัง สภาพเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว วัฒนธรรมของผู้ต้องกักต้องโทษก็เป็นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเชิงคุณภาพในทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นการเปิดพื้นที่ความรู้ใหม่ เป็นพื้นที่ที่ช่วยเติมเต็มความรู้ในลักษณะเดิม นิติวิทยาศาสตร์อาศัยการบูรณาการแห่งศาสตร์ ทั้งทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงสังคมศาสตร์ในเชิงคุณภาพ และปริมาณอาจตอบปัญหาการวิจัยได้ในวงจำกัด หากนักวิจัยสนใจวิจัยเพื่อประเมินประสิทธิผลของการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญในศาลโดยใช้วิธีการเชิงปริมาณในทางนิติวิทยาศาสตร์โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้พิพากษา การทำแบบประเมินเพื่อตีค่าประสิทธิผลในการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญในศาล นักวิจัยก็จะได้คำตอบว่านักนิติวิทยาศาสตร์ผู้นั้นผ่านหรือไม่ผ่านเกณฑ์

ที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้ตั้งไว้เท่านั้น แต่หากนักวิจัยได้นำการวิเคราะห์การสนทนาระหว่างนักนิติวิทยาศาสตร์ และผู้พิพากษามาใช้ก็จะสามารถศึกษาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เช่น กรณีที่ผู้พิพากษากลามความเห็นจากพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่พยานตอบคำถามซ้ำย้อมถือได้ว่ามีความผิดปกติในการสนทนาสามารถนำไปวิเคราะห์ต่อได้ว่าเกิดจากพิรุณในการให้การของผู้เชี่ยวชาญ หรือว่าเกิดจากโอกาสที่ได้รับในการพูด ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาเป็นเช่นไร รวมไปถึงลักษณะการพูดคุยเป็นไปอย่างเท่าเทียมหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่า นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาการถามและการตอบในลักษณะไขว้หรือการตรวจสอบแบบทแยงมุม (Cross Examination) (ไพโรจน์ วิไลนุช, 2561)

2. ควรปรับปรุงเนื้อหารายงาน การศึกษาวิจัยไม่เพียงแต่การบอกเล่าเรื่องราวกระบวนการวิจัยที่ราบเรียบราวกับบริบทในการศึกษามีความคงที่สวยงาม โดยปิดบังซ่อนเร้นความจริงทั้งที่นักวิจัยควรถ่ายทอดเรื่องราว สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกตลอดช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิจัยในภาคสนาม (Field Research) ซึ่งถือได้ว่ามีความเสี่ยงและความไม่แน่นอนต่อนักวิจัยมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพของนักวิจัย (Personality) หรือธรรมชาติของสิ่งที่สนใจศึกษา (Setting) ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในชุมชน หรือหน่วยงานที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ล้วนแต่มิ่นัยสำคัญต่อการเข้าถึง การเจรจาต่อรองในการวิจัยซึ่งจะมีผลต่อความเป็น “คนใน” และ “คนนอก” ในการวิจัยด้วย ยิ่งนักวิจัยมีความเหมือนหรือประสบการณ์ร่วมกับผู้รับการวิจัยมากเท่าไรยิ่งมีลักษณะความเป็นคนในมากเท่านั้น (Skolnick, 1975; 253 อ้างถึงใน Bryman, 1988) นอกจากนี้การปรากฏตัวของนักวิจัยในภาคสนามเพียงคนเดียวอาจทำให้เข้าถึงและกลมกลืนไปกับภาคสนามมากกว่าการวิจัยเป็นหมู่คณะ ดังเช่นงานวิจัยของ กมลรัตน์ โพธิ์ขาว (2553) และงานของภวนันท์ อินริน (2551) ที่ยกเป็นกรณีศึกษา ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้ม้งงานวิจัยเชิงคุณภาพในทางนิติวิทยาศาสตร์โดยมีการบอกเล่าเรื่องราว “คนใน” ในการวิจัยทางนิติวิทยาศาสตร์ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นครอบคลุมสาขาหลากหลาย และมีมุมมองที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ โพธิ์ขาว. (2553). การศึกษาความหลากหลายของไมโทคอนเดรียลดีเอ็นเอตำแหน่ง HVS1 HVS2 และ HVS3 ในประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ส่วยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (ม.ป.ป.). การขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยกับเด็ก เยาวชน และเจ้าหน้าที่ในสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. สืบค้นเมื่อ 31 มีนาคม 2561. เข้าถึงได้จาก <http://www.djop.go.th/Djop/main.php?page=service>.

กรมราชทัณฑ์. (ม.ป.ป.). คู่มือสำหรับประชาชน: การพิจารณาอนุญาตให้นักศึกษา บุคคล หรือหน่วยงานอื่น
ที่ประสงค์จะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการทำวิจัย ทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน
ของกรมราชทัณฑ์ หรือในเรือนจำ ทัณฑสถาน. สืบค้นเมื่อ 31 มีนาคม 2561. เข้าถึงได้จาก
<https://info.go.th/Guide/GenerateCitizenGuideFront/26924>.

จิตรภา กุณฑลบุตร. (2554). การพัฒนาและการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยและข้อเสนอชุด
โครงการวิจัย. แปลนพรัตน์ตั้ง.

จันทิมา อังคพนิกิจ. (2557). การวิเคราะห์ข้อความ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธัญญา ศูนย์คุ้ม. (2557). การตรวจพิสูจน์น้ำมันเบนซินบนฝ่ามือและเสื้อผ้าของผู้วางเพลิงโดยเทคนิค
Gas Chromatography-Flame Ionized Detector (GC-FID). วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

นิทรา กิจธีระวุฒิวงษ์. (2560). การวิจัยทางสาธารณสุขจากหลักการสู่การปฏิบัติ. พิษณุโลก:
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ไพโรจน์ วิไลสุข. (2561). การวิเคราะห์การสนทนา: วิธีวิทยาการวิจัยการสื่อสาร. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภวณันท์ อินริน. (2551). การตรวจบาดแผลทางนิติเวชของผู้ต้องหาก่อนเข้าเรือนจำ. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยศิลปากร, สำนักหอสมุดกลาง. ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 31 มีนาคม
2561. เข้าถึงได้จาก http://www.thapra.lib.su.ac.th/thesis/listprogram_th.asp?program=0715&offset=170.

อรุณี สันติวิทย์. (2559). รัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิดและทฤษฎีสำหรับศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ:
ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.

Bryman, A. (1988). *Doing Research in Organizations*. London: Routledge.

Gorman, G.E., & Clayon, P. (2005). *Qualitative Research for the Information Professional: a Practical Handbook*. London: Facet.

Grant, T., Clark, U., Reershemius, G., Pollard, D., Hayes, S., & Plappert, G. (2017). *Quantitative Research Methods for Linguists*. London: Routledge.

- Jensen, E.A., & Laurie, C. (2016). **Doing Real Research: a practical guide to social research**. London: SAGE.
- Letherby, G., Scott, J., & Williams, M. (2013). **Objectivity and Subjectivity in Social Research**. London: SAGE.
- Levitt, S.D., & List, J.A. (2006). **What do Laboratory Experiments Tell us about the Real World**. University of Chicago Working Paper. Chicago, IL. University of Chicago. Retrieved March 31, 2018. from <http://pricetheory.uchicago.edu/levitt/Papers/jep%20revision%-20Levitt%20Levitt%20&%20List.pdf>.
- McNabb, D.E. (2008). **Research Methods in Public Administration and Nonprofit Management: Quantitative and Qualitative Approaches**. M.E. Sharpe.
- Piantanida, M., & Garman, N.B. (2009). **The Qualitative Dissertation: a guide for students and faculty**. Thousand Oaks: Corwin
- Rossman, G.B., & Rallis, S.F. (2017). **An Introduction to Qualitative Research: Learning in the field**. London: SAGE.
- Robnow, P. (1984). **The Foucault Reader**. New York. Pantheon.
- Silverman, D. (1993). **Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction**. London: SAGE.

ผู้เขียน

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล

หน่วยงาน/สังกัด

ที่อยู่ของหน่วยงาน

E-mail:

นายฉัตรชัย มังกรแสงแก้ว

สำนักมาตรฐานนิติวิทยาศาสตร์

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม

อาคารศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ ชั้น 8 ชั้น 9

ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

lovecifs@gmail.com